

erkend

PROGRAMMA RECHT DOEN AAN SLACHTOFFERS - Juni 2016

“Slachtofferbewustzijn is onderdeel
resocialisatie” Dick Kroon en Maricha Bakkes
o.a. over de dilemma's bij verlof van jonge daders

“Zonder gecombineerde
kennis wordt het niets”
Prof. mr Siewert Lindenberg
over de specialistenopleiding voor
advocaten

“Een stukje van
ons is dood, maar
ik leef nog” Lena Olivier
geeft verdriet over haar ver-
moorde zusje een positieve
draai

“Collega's die contact mijden, vullen hun functie
niet goed in” Officier van justitie Geuns over contact met nabestaan-
den en slachtoffers

Het slachtoffer in het *‘hoofd, hart en handelen’* hebben...

Beste lezer,

Voor u ligt *‘erkend’*, het magazine ter ere van de afsluiting van het programma Recht doen aan Slachtoffers. Met de invoering van de nieuwe wet medio 2016 krijgen slachtoffers de Verklaring van Rechten uitgereikt. In dit magazine geven de projectleiders en implementatiemanagers een inzage in wat zij gedaan hebben om die rechten in de organisaties vertalen naar producten en diensten ten behoeve van het slachtoffer. Deels is dat schriftelijk vastgelegd, maar zeker zo belangrijk is het om het in de organisaties te doen leven. Waar het echt om gaat is mensenwerk. U kunt dat ook in enkele artikelen heel goed teruglezen. Natuurlijk wil een slachtoffer graag zijn schade vergoed zien, maar nog meer wil het slachtoffer zich serieus genomen voelen en erkend worden. Dat doe je door in het dagelijkse werk het slachtoffer in het *‘hoofd, hart en handelen’* te hebben. Met het cultuurtraject onder deze naam heeft het programma een bijdrage geleverd om het slachtoffer meer en beter *‘erkend’* te krijgen. Tijdens het programma zijn belangrijke vorderingen gemaakt, maar het werk is eigenlijk nooit af en het kan altijd beter.

Dank ben ik verschuldigd aan iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan dit prachtige magazine en u wens ik heel veel leesplezier.

Toine Duffhues

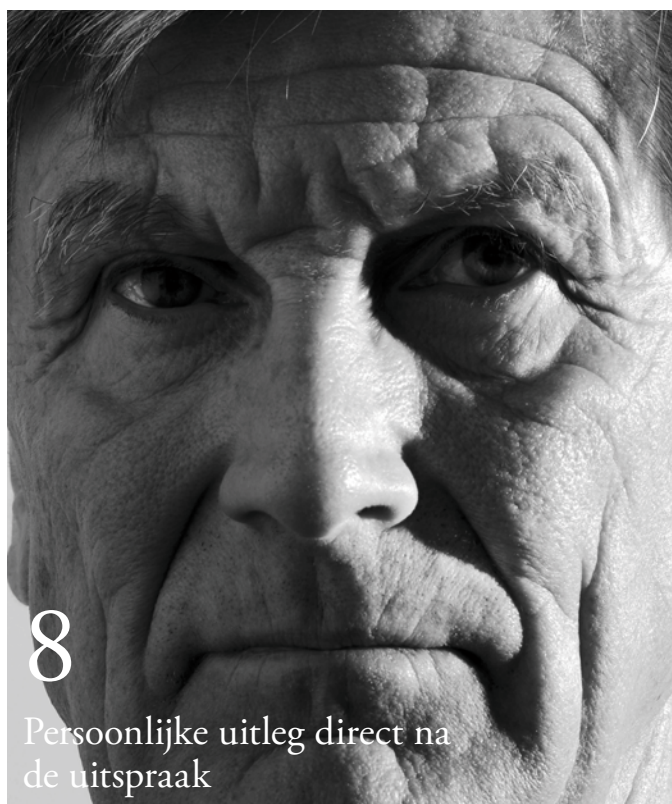
Implementatiemanager Recht doen aan Slachtoffers

4

“Een stukje van ons is dood, maar ik leef nog”

In juni 2014 werd Miranda Olivier vermoord door haar vriend. Zus Lena Olivier ging door een diep dal. Maar na de eerste verwerking slaagt zij erin het verdriet een positieve draai te geven.

8

Persoonlijke uitleg direct na de uitspraak

Van informatievoorziening via diverse kanalen tot een persoonlijk gesprek direct na de uitspraak; ook de Hoge Raad besteedt uitgebreid aandacht aan benadeelde partijen. Een interview met raadsheer Bon de Savornin Lohman.

7

“Zonder gecombineerde kennis wordt het niets”

Prof. mr Siewert Lindenbergh over de specialistenopleiding voor advocaten, waarbij het verbeteren van de rechtsbijstand aan slachtoffers van ernstige gewelds- en zedendelicten centraal staat.

12

Het programma Recht doen aan Slachtoffers

Een overzicht van alle projecten en werkgroepen. Wat is er neergezet en wat merken slachtoffers en nabestaanden daarvan in de praktijk.

18

Onderzoek 1

60 Nabestaanden opnieuw gevolgd.

19

Slachtofferloket speelt in op dynamiek keten

Om de loketten blijvend te laten aansluiten op de actuele organisatieontwikkelingen in de keten, hebben het team en de landelijke stuurgroep Slachtofferloket een advies voor verdere ontwikkeling opgeleverd.

20

“Slachtofferbewustzijn is onderdeel resocialisatie”

Hoe zit het met slachtofferbewustzijn bij justitiële jeugdinrichtingen (JJI's)? En welke dilemma's spelen er als jonge daders op verlof gaan? Manager Observatie & Behandeling Dick Kroon en behandelcoördinator/gedragswetenschapper Maricha Bakkes vertellen hoe zij er bij JJI Teylinger-eind mee om gaan.

24

Het Nationaal Verwijsmechanisme

Sinds twee jaar bestaat het Nationaal Verwijsmechanisme ter bescherming van slachtoffers van mensenhandel. De in vorig jaar juni gelanceerde Wegwijzer Mensenhandel is hiervan een concreet uitvloeisel.

26

“Nabestaanden moeten als eersten horen hoe het zit”

Officier van justitie Leonard Geuns hecht belang aan contact met nabestaanden en/of slachtoffers. Over gesprekken met twintig familieleden, het gepropageerde spreekrecht van nabestaanden tijdens TBS-verlengingszittingen en het belang van openheid.

29

Onderzoek 2

Europese richtlijn maakt positie slachtoffer sterker

30

Slachtofferbelangen in de voorfase

De positie van slachtoffers en nabestaanden tijdens proces en tenuitvoerlegging wordt stap voor stap versterkt. Hoe zit het in de fase die daar aan vooraf gaat? Fatima Ghabri van Reclasse-ring Nederland en rechter-commissaris Robert Maanicus lichten de sluier op.

34

Zien is geloven

Als een dierbare in het buitenland wordt omgebracht, bemoeilijkt dat een goed afscheid. Een fotoschouw, plus een feitelijke schouw onder begeleiding, wisten deze extra pijn voor Dina Meijer te verzachten.

36

René wilde de dader in de ogen kijken

Uit de praktijk van een ZSM-tafel

A woman with brown hair tied back, wearing a black blazer over a black top, stands on a sandy beach. She is holding a weathered wooden post with both hands. The background shows the ocean with waves breaking under a clear blue sky.

NABESTAANDE LENA OLIVIER

“Een stukje van ons is dood, maar ik leef nog”

In juni 2014 werd Miranda Olivier vermoord door haar vriend. Zus Lena Olivier ging door een diep dal. Maar na de eerste verwerking slaagt zij erin het verdriet een positieve draai te geven.

“H et gaat in fasen. Eerst was er het verschrikkelijke verdriet en het eindeloze huilen. Toen kwam de fysieke pijn, daarna het nadenken. Inmiddels ben ik bijna twee jaar verder en richt ik mij op vraagstukken schuld en vergeving. Had ik iets kunnen doen om het te voorkomen? Kan ik de moordenaar van mijn zus vergeven? Met op de achtergrond een andere vraag: wanneer vind ik weer innerlijke rust? Ik dacht er al te zijn. Maar het verdriet is als een olievlek, die op de achtergrond de hele tijd aanwezig is. Het beïnvloedt mijn ‘zijn’ en mijn gedrag in relaties en situaties. Toch wil ik niet continu in die pijn blijven hangen.

Mij afvragen waarom dit is gebeurd, heeft geen zin. Daar krijg ik geen antwoord op. Waar ik wel antwoord op krijg, is de vraag hoe ik weer een mooi leven krijg. Dat antwoord is: waarderen wat ik wel heb. Voor mij zijn dat vooral mijn twee kinderen. In die zin hebben zij mij er doorheen gesleept. Die hele ontwikkeling is bijzonder om mee te maken. Ik ben gelukkig, met een rouwrandje.” >

Fotografie:
Marco Magielse

een boek. Dat gaat over de herdefinitie van succes en geluk. Wie was ik voordat dit gebeurde, en wie ben ik sindsdien? De dood van Miranda is een kantelpunt in mijn leven geweest. Daar heb ik het ook over als ik in het kader van mijn werk gevraagd wordt om als spreker op te treden. Daarnaast geef ik interviews en schrijf ik een blog. Ik doe dat allemaal om meerdere redenen. Het is voor mijn eigen verwerking, om antwoorden te vinden op vragen. Het is ook om Miranda in leven te houden; om haar een gezicht te geven en haar haar eer terug te geven. Maar ik doe het ook om kiezelsteentje bij te dragen aan een betere wereld. Al

“Ik heb sinds de dood van Miranda veel meer geleerd dan in al die jaren van professioneel succes.”

red ik met al mijn inspanningen maar één persoon uit een zieke relatie, en van het lot dat Miranda getroffen heeft, dan heeft het al zin.”

Zon

“Misschien ben ik sterk. Maar ik heb wel al mijn energie nodig voor mijzelf, mijn kinderen en de kinderen van Miranda. Daarom ben ik ook niet aangesloten bij een lotgenotenorganisatie. Ik kan het verdriet van anderen niet dragen. Maar ik kan andere nabestaanden wel iets meegeven. Het klinkt als een dooddoener, maar het is echt waar: die zon komt elke dag weer op. Een stukje van ons is dood, maar wij leven nog. Laten we dan ook proberen om ons levensgeluk terug te vinden, en onze zegeningen te tellen.”]

Lena Olivier is sinds 1 januari commercieel directeur bij De Persgroep Nederland en zet zich via AMREF/Flying Doctors in voor vrouwen in Afrika (<https://www.amref.nl/wie-is-amref-flying-doctors/over-ons/raad-van-toezicht/lena-olivier>). Haar blog is te vinden op www.lenaolivier.com.

Echter

“Vanuit de pijn en het verdriet ben ik in de afgelopen twee jaar doorgroeid naar bezig zijn met levensvraagstukken. Een jaar lang heb ik niet kunnen werken, terwijl ik een prachtige carrière had bij grote Amerikaanse bedrijven. Het klinkt misschien gek, maar ik zou niet terug willen naar die periode. Ik ben door dit hele proces namelijk een rijker mens geworden. Toen had ik veel, maar wat ik nu heb is echter. Door zelfbewust te zijn, en alles echt te ervaren, heb ik sinds de dood van Miranda veel meer geleerd dan in al die jaren van professioneel succes.”

Kantelpunt

“Mijn broer Henk Willem en ik zijn er nog niet aan toe, maar wij zijn van plan een stichting op te richten voor kinderen van vermoorde ouders. Daarnaast schrijf ik

OPLEIDING ‘BIJSTAND AAN EGZ-SLACHTOFFERS’ VOOR ADVOCATEN

De Universiteit Utrecht en de Erasmus Universiteit Rotterdam verzorgen voor advocaten een specialisatie-opleiding voor het verbeteren van de rechtsbijstand aan slachtoffers van ernstige gewelds- en zedendelicten (EGZ). Hard nodig, vindt prof. mr Siewert Lindenberg van de Erasmus School of Law.

“Zonder gecombineerde kennis wordt het niets”

De opleiding ging vorig jaar van start. De circa twintig deelnemers woonden zeven-tien bijeenkomsten bij van elk drieën-half uur en kregen voor elke sessie huiswerk mee. Een intensief traject. Dat moet ook wel, aldus Lindenberg. “Voor EGZ-slachtoffers zijn twee verschillende juridische domeinen relevant: het strafrecht en civiele letselschade. De dader moet gestraft, en er moet een vergoeding komen voor het letsel. Dat zit in elkaar gedraaid als een wokkel, en maakt het geheel behoorlijk complex. Als een advocaat in EGZ-zaken niet over grondige kennis van beide domeinen beschikt, is de kans groot dat het niets wordt.”

Ronde tafelopleiding

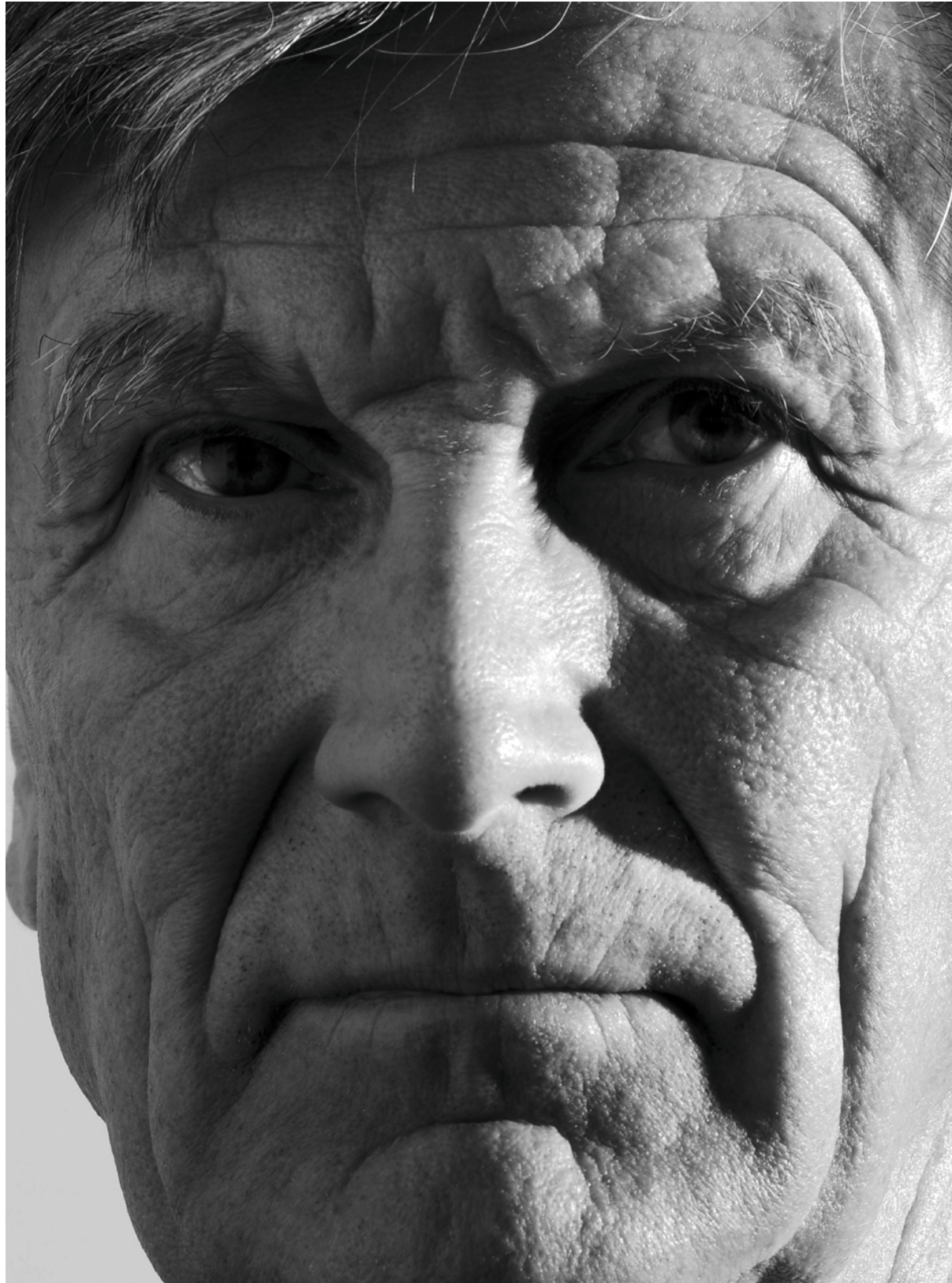
De bijeenkomsten kennen gevarieerde thema's, zoals ‘Strafzitting, spreekrecht en slachtofferverklaring’, ‘Het opstellen van een schadestaat’ en ‘Omgaan met slachtoffers’. Maar er is meer dan de inhoudelijke kennisoverdracht. ‘Bijstand aan EGZ-slachtoffers’ heeft het karakter van een ronde tafelopleiding. De organisatie streeft naar een gemengde samenstelling

van zowel docenten als deelnemers; afkomstig uit het strafrecht en civiel recht, uit de advocatuur, de zittende magistratuur en het Openbaar Ministerie. Lindenberg: “Dat leidt tot een uitwisseling van ervaring en expertise uit de betrokken vakgebieden en beroepsgroepen. Wij hebben gemerkt dat dit voor de deelnemers een flinke meerwaarde heeft.”

Goede schadevergoeding

Hamvraag is uiteindelijk toch wat slachtoffers hier aan hebben. “Onze opleiding draagt er aan bij dat meer slachtoffers betere bijstand krijgen, en vergroot hun kansen op een goede schadevergoeding. Een ander winstpunt betreft de rechtsontwikkeling. Doordat er meer expertise ontstaat, komen de pijnpunten binnen deze zaken beter in beeld. Die kunnen vervolgens opgelost worden, om zo de situatie en procesgang voor toekomstige slachtoffers verder te verbeteren.”]

De opleiding is tot stand gekomen op initiatief van de Stichting LANGZS en het Ministerie van Veiligheid en Justitie, heeft de steun van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie. Zie voor meer informatie: www.uu.nl/wpi/specialisatie-egz.

Van informatievoorziening via diverse kanalen tot een persoonlijk gesprek direct na de uitspraak; ook de Hoge Raad besteedt uitgebreid aandacht aan benadeelde partijen. Een interview met raadsheer Bon de Savornin Lohman.

Persoonlijke uitleg direct na de uitspraak

Na een uitspraak van het Hof of de Rechtbank (in laatste instantie) kunnen partijen in cassatie gaan bij de Hoge Raad. Deze beroepsprocedure draait om technisch-juridische argumenten. Van een feitelijke behandeling is geen sprake meer; slachtoffers en benadeelden spelen er doorgaans geen rol in. Toch besteedt ook de Hoge Raad aandacht aan hen.

Op welke wijze bejegt de Hoge Raad benadeelde partijen?

“In de eerste plaats gaat het om informatievoorziening. Wij brengen benadeelde partijen ervan op de hoogte indien er in hun zaak cassatie bij ons is ingediend. Daarnaast laten wij van ons horen in de diverse volgende fasen van de procedure, tot en met de uitspraak aan toe.”

Kunt u voorbeelden geven van die fasen?

“Indien er sprake is van een pleidooi, melden wij dat. Een benadeelde kan er dan voor kiezen om op de betreffende zitting

STEVEN BAKKER

gerechtssecretaris Strafkamer

Nauw contact

“Om benadeelde partijen zo goed mogelijk te bejegenen, staan wij in nauw contact met de zaakcoördinatoren van het Openbaar Ministerie en met de case managers van Slachtofferhulp Nederland. Zo kunnen wij vooraf gevoeligheden in kaart brengen en daar op de juiste manier mee omgaan.”

Digitalisering

“Wij verstrekken informatie op verschillende manieren, maar mensen kunnen ons ook bellen. Bijvoorbeeld voor verdere uitleg over een uitspraak of het vervolg. Daarnaast haken we in op het digitaliseringsproject van het Openbaar Ministerie. Dat zal het op termijn mogelijk maken dat benadeelde partijen via internet met hun DigiD de voor hen relevante informatie op kunnen vragen, op de momenten dat het hen uitkomt.”

aanwezig te zijn. Een ander voorbeeld is de conclusie van de procureur-generaal. Dat is het grondig onderbouwde advies, op basis waarvan wij als raadsheer een beslissing nemen. Als een benadeelde procespartij is, ontvangt hij die conclusie. Als hij dat niet is, sturen we op aanvraag de strekking van de conclusie toe inclusief een uitleg. Dat laatste is belangrijk, omdat een conclusie valse verwachtingen kan wekken. Bij grote zaken, waar veel media-aandacht voor is, brengen wij de

strekking van de conclusie met uitleg op eigen initiatief naar buiten. Daarover lichten we vooraf benadeelde partijen in. We willen niet dat zij door de media verrast worden.”

Vindt de Hoge Raad aandacht voor benadeelde partijen belangrijk?

“Zeer zeker. We hebben er een intern draaiboek voor. Daar staan bijvoorbeeld richtlijnen in voor het vermijden van ongewenste confrontaties tussen daders

“Een benadeelde kan er voor **kiezen** om op de betreffende zitting aanwezig te zijn.”

en slachtoffers rondom onze zittingen. De kans daarop is bij ons niet zo groot, omdat partijen hier zelden aanwezig zijn. Toch vinden wij het belangrijk om dergelijke zaken goed geregeld te hebben.”

Hoe is dat georganiseerd rondom zittingen waarop de Hoge Raad uitspraak doet?

“Direct nadat uitspraak is gedaan, ga ik in mijn rol als persraadsheer apart zitten met de benadeelden. Soms is er sprake van grote teleurstelling, en krijgen emoties en tranen de vrije loop. Ik probeer de uitspraak dan zo helder mogelijk uit te leggen.”

“De **persoonlijke aandacht** die wij geven, wordt in de meeste gevallen **gewaardeerd**.”

Wat hebben benadeelden daar aan?

“Zij krijgen zo meer begrip voor de uitspraak. Het helpt hen om hun boosheid te verminderen en om het allemaal te verwerken. De persoonlijke aandacht die wij geven, wordt in de meeste gevallen gewaardeerd. Bovendien vind ik het zelf prettig. Wij zitten dan wel aan de andere kant van de tafel, maar ik denk vaak genoeg: ‘het zal je maar overkomen.’ Vanuit die empathie heb ik er zelf ook behoefte aan om er met de benadeelden over te spreken.”

Doet de Hoge Raad met de aanpak van informatievoorziening en de persoonlijke benadering recht aan slachtoffers en benadeelden?

“Ik meen van wel. We waren er altijd al mee bezig, maar in sterkere mate sinds de invoering van de wet ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces. Het kan natuurlijk altijd beter. Inmiddels zijn we zover dat het daarbij vooral om de details gaat. Daar besteden we blijvend aandacht aan, want de positie van benadeelden is een belangrijk maatschappelijk onderwerp.”]

Het programma Recht doen aan Slachtoffers

Het implementatieprogramma **Recht doen aan slachtoffers** heeft als doel om de dienstverlening aan slachtoffers te verbeteren. De activiteiten van het programma zijn er op gericht om tegemoet te komen aan de behoeften van slachtoffers, zoals erkenning, zorgvuldige bejegening, rechtvaardigheid, bescherming, ondersteuning, schadevergoeding en herstel.

Dit vraagt van de betrokken professionals dat het slachtoffer écht in hoofd, hart en handelen zit. Om dat te faciliteren en te stimuleren zijn er diverse projecten, pilots en werkgroepen 'gedraaid'. Hierbij een overzicht van wat er teweeg is gebracht en wat dit voor het slachtoffer gaat betekenen.

Project slachtofferzorg ZSM

Doel

Het doel van het project was om een landelijke, ketenbrede ZSM-werkwijze voor slachtofferzorg in te voeren.

Wat is er gerealiseerd?

In juli 2013 is gestart met het opstellen van een procesmodel en advies over de invulling van slachtofferzorg op ZSM. Aansluitend volgde de realisatie. Belangrijke winst is dat nu Slachtofferhulp Nederland op alle ZSM-locaties deelneemt, en op volle sterkte (7 dagen per week, 12 uur per dag).

Alle medewerkers op de ZSM-locaties hebben het magazine Impact ontvangen om het betekenisvol afdoen ten behoeve van het slachtoffer te bevorderen (zie ook pagina 36).

Wat merkt een slachtoffer daarvan?

Slachtoffers worden actief geïnformeerd over hun rechten en de voortgang van hun zaak. Ook wordt het slachtoffer gevraagd hoe het gaat en ondersteuning aangeboden bij bijvoorbeeld het invullen van het schadeformulier. De ketenpartners overleggen zoveel mogelijk samen over de beste interventie. Het perspectief van het slachtoffer maakt daar structureel onderdeel van uit.

Naar de toekomst

Binnen het project slachtofferzorg regulier wordt bekeken welke verbetermogelijkheden er zijn in de dienstverlening richting slachtoffers voor de categorie slachtoffers die niet onder ZSM vallen en geen zaak-scoördinator / casemanager hebben toegewezen gekregen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de ervaringen op ZSM. Zo wordt de actieve benadering getest in de pilot 'JD in actie' (Juridische Dienstverlening in actie) en bekeken hoe we ook in deze categorie het slachtofferperspectief (nog beter) kunnen inbrengen. Zodat ook deze slachtoffers actief geïnformeerd worden, hulp aangeboden krijgen en correct bejegend worden.]

door: **Nathalie de la Cousine**,
implementatiemanager Openbaar Ministerie en projectleider ZSM en regulier

Project 'Iris', Slachtoffers zonder Verdachte

Doel

Doel van dit project was de dienstverlening voor slachtoffers van 'lichte' en 'middelzware' criminaliteit zonder verdachte, te bezien en waar nodig te verbeteren.

Wat is er gerealiseerd?

Dit project richtte zich op de grootste groep slachtoffers waar de politie mee te maken heeft, namelijk die waarbij het strafproces in de politiefase stopt. De resultaten van het project in de zomer van 2016 zijn: het beter kunnen informeren van slachtoffers, verbeterde werkinstructies en ICT voor de politie en bijbehorende procesafspraken en -beschrijvingen. Daarnaast zijn onderwerpen vastgesteld voor verdere beleidsontwikkeling.

Wat merkt een slachtoffer daarvan?

Slachtoffers worden vanaf de tweede helft van 2016 door de politie beter erkend als slachtoffer. Ze worden beter geïnformeerd over hun rechten en over het verloop van hun zaak. Daarnaast worden ze vaker geregistreerd als slachtoffer, beschermd en doorverwezen naar hulp.

Naar de toekomst

Een van de thema's waarop nog beleidsontwikkeling gaande is, is de ontwikkeling van 'familiecontactpersonen' bij de politie, bijvoorbeeld bij slachtoffers van zeer ernstige verkeersongevallen. Een ander is de Individuele Beoordeling van slachtoffers. Hierbij worden in de toekomst alle slachtoffers (met en zonder verdachte) bij hun eerste contact met de politie beoordeeld op hun kwetsbaarheid, waarna, zo nodig, passende maatregelen worden ingezet. Dat

gebeurt nu vaak ook al, maar voor een goede beoordeling is nog geen minimale standaard en zijn de bestaande maatregelen onvoldoende bekend.]

door: **Hester Hageman**, *projectleider*

Project Maatwerk

Doel

Het doel van dit project is om de dienstverlening aan nabestaanden en slachtoffers van ernstige geweldsmisdrijven te verbeteren, te versterken en zorgvuldiger te maken.

Wat is er gerealiseerd?

Sinds 2009 (protocol maatwerk 1.0) werken de familierechercheurs van de politie, de zaakscöördinatoren van het Openbaar Ministerie en de casemanagers van Slachtofferhulp Nederland samen volgens een duidelijke rol- en taakverdeling en de invulling in de verschillende fasen. Vanaf 2015 is protocol 2.0 in werking om nog betere dienstverlening te kunnen bieden en waar nu ook het Schadefonds Geweldsmisdrijven en het Centraal Justitieel Incassobureau bij zijn aangesloten.

Wat merkt een slachtoffer daarvan?

Schadevergoeding is vaak een vorm van erkenning voor slachtoffers. Als dat probleemloos verloopt is dat enorme winst. De dienstverlening aan slachtoffers van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven is door structurele communicatieafspraken ook versterkt. Slachtoffers zullen al met al een grotere zorgvuldigheid uit de keten ervaren.

Naar de toekomst

Verkeersmisdrijven met dodelijke afloop moeten nog een rol krijgen in protocol 3.0. Voor nabestaanden van slachtoffers van deze delicten voelt het als moord op een dierbare. Vooral voor de politie betekent dit veel. De hoop is om eind dit jaar daarmee gereed te zijn.]

door: **Dineke Peterse**,
projectleider

Werkgroep Portalen

Doel

Doel is het slachtoffer ketenbreed digitaal te kunnen informeren over de stand van zaken van de strafzaak, en ketenbreed algemene informatie te verstrekken.

Wat is er gerealiseerd en wat loopt nog?

Sinds medio 2015 wordt er door het project gewerkt aan de realisatie van een ketenbreed digitaal portaal voor slachtoffers. In het eerste jaar wordt gewerkt aan het realiseren van een proeftuinomgeving waarbinnen een ketenbreed portaal wordt ontwikkeld en getest. In de tweede helft van 2016 worden de resultaten geëvalueerd en gekeken of er basis is voor landelijke implementatie en wanneer deze zou kunnen plaatsvinden.

Wat merkt een slachtoffer daarvan?

Het slachtoffer kan in het portaal ketenbreed, integraal, zijn/haar zaak volgen, het portaal biedt informatie over het strafrechtproces en de deelnemende ketenpartners. In eerste instantie zal met name zaaksinformatie getoond worden die de ketenpartners nu al schriftelijk of mondeling aan het slachtoffer verstrekken.

Naar de toekomst

Op de langere termijn zullen ook andere functionaliteiten worden toegevoegd (bijv. chatfunctie, up- en downloaden stukken, eigen dashboard). De evaluatie in 2016 zal uitwijzen welke functionaliteiten wenselijk zijn voor het slachtoffer, wat technisch mogelijk is en wat er voor nodig is om het portaal landelijk te introduceren.]

door: **Saskia Hartevelt**, *projectleider*

Pilot JD in actie

Doel

De pilot 'JD in actie' (Juridische Dienstverlening in actie) heeft als doel om slachtoffers, door het snel aanbieden van juridische, praktische en emotionele hulp, beter in staat te stellen hun rechten binnen het strafproces uit te oefenen.

Wat is er gerealiseerd?

Slachtofferhulp Nederland en het Openbaar Ministerie zijn in november 2015 gestart met de pilot 'JD in actie'. In deze pilot benaderen de medewerkers van Slachtofferhulp Nederland slachtoffers actief nadat zij het wensen- en schadeformulier van het OM hebben ontvangen. Dit betreffen slachtoffers die niet onder ZSM vallen en geen zaakscoördinator / casemanager hebben toegewezen gekregen.

Wat merkt een slachtoffer daarvan?

Actieve benadering heeft als voordeel dat slachtoffers eerder dan voorheen bereikt worden om hen te informeren en adviseren over hun rechten in het strafproces. Slachtoffers kunnen direct aangeven of ze behoefte hebben aan hulp van Slachtofferhulp Nederland, bijvoorbeeld bij het verhalen van hun schade of het uitoefenen van het spreekrecht. Door op een eerder moment contact te hebben met slachtoffers, wordt ervoor gezorgd dat stukken zoals het schadeformulier eerder in het strafdossier terecht komen. Binnen de pilot worden ook de mogelijkheden verkend hoe het slachtofferperspectief het beste overgebracht kan worden in de strafrechtketen. De pilot is eind april 2016 afgerond. De resultaten worden binnen de keten gedeeld.]

door: **Marie-Caroline Berendsen**,
implementatiemanager Slachtofferhulp Nederland
en projectleider JD in Actie

Werkgroep Schade

Doel

De werkgroep schade onderzocht de mogelijkheden om het schadevergoedingsproces te verbeteren.

Wat is er gerealiseerd?

Het schadeformulier en het bijbehorende gegevensblad zijn verbeterd. Het schadeformulier bevat alle informatie om als benadeelde partij goed te kunnen voegen. Het gegevensblad bevat de noodzakelijke gegevens voor een soepel administratief proces. Vanaf 1 januari 2016 worden beide formulieren gebruikt.

Ook is de rol van de verzekeringsmaatschappij geanalyseerd wanneer een slachtoffer (gedeeltelijk) de schade via de verzekering vergoed heeft gekregen. Samen met het Verbond van Verzekeraars is de informatie-uitwisseling geoptimaliseerd om goed verhaal te kunnen halen op de dader.

Wat merkt een slachtoffer daarvan?

Een soepele afwikkeling van een schadevergoeding voorkomt onnodige frustratie bij het slachtoffer. Ook wordt een schadevergoeding vaak als een vorm van erkenning gezien.

Naar de toekomst

Er zijn nog wel wensen:

- door de duur van een proces (hoger beroep) moet een slachtoffer lang wachten op uitspraak over zijn mogelijke schadevergoeding;
- Vaak wordt er geen dader gevonden en kan een slachtoffer zich niet voegen en moet hij de schade civielrechtelijk proberen te verhalen;
- Alleen in ernstige gevallen kan een beroep gedaan worden op het Schadefonds Geweldsmisdrijven.]

Werkgroep pilot individuele beoordeling slachtoffers

Doel

Om slachtoffers beter te beschermen wordt de Individuele Beoordeling (IB) ontwikkeld.

Wat merkt het slachtoffer daarvan?

De IB moet de professional in de strafrechtketen helpen om de kwetsbaarheid van een slachtoffer gestructureerd te kunnen beoordelen. Op basis van dat oordeel kan de professional beschermingsmaatregelen, zoals afscherming van het woon- of verblijfadres, het doorverwijzen naar de juiste hulpverlening of bijstand bij verhoor, gericht(er) inzetten.

Wat is er gerealiseerd?

Een werkgroep met vertegenwoordigers van de organisaties uit de strafrechtketen heeft een eerste onderzoek gedaan naar het vormgeven van de IB.

Hieruit bleek dat deze met de professionals van de betrokken organisaties stap voor stap in de praktijk moet worden ontwikkeld. Daarom zijn in februari 2016 het Ministerie van Veiligheid en Justitie, de politie, het OM en Slachtofferhulp Nederland een IB-pilot gestart in Arnhem en Maastricht. Daar wordt gewerkt aan onder meer een ketenproces met afspraken over bijvoorbeeld welke informatie met wie wordt gedeeld en hoe dat gebeurt. Ketenpartners kunnen hierdoor goed rekening houden met kwetsbare slachtoffers en hun behoefte aan bescherming.

Naar de toekomst

De pilot loopt tot 1 september en daarna wordt besloten over het vervolg van de IB-ontwikkeling en de fasering van de landelijke implementatie.]

door: **Annelize de Ruiter**,
projectleider

Europese richtlijn maakt positie slachtoffer sterker

Op 25 oktober 2012 is er een Europese richtlijn tot stand gekomen die de slachtofferrechten binnen de Europese Unie (EU) regelt. Deze richtlijn moet ervoor zorgen dat slachtoffers van misdrijven in alle lidstaten kunnen terugvallen op een minimum aan rechten. In april 2016 is door de Eerste Kamer een wetswijziging aangenomen om die Europese richtlijn te implementeren in het Wetboek van Strafrecht.

Grensoverschrijdend slachtofferschap

Om zicht te krijgen op de verwachte impact van deze EU-richtlijn en het flankerende beleid, heeft Bureau Beke onderzoek gedaan naar de aard en omvang van grensoverschrijdend slachtofferschap en de specifieke problemen en behoeften die daarbij horen. Het gaat hierbij om de volgende groepen:

- 1) Nederlanders die in het buitenland slachtoffer worden van een delict,
- 2) niet-Nederlandse burgers die in Nederland slachtoffer worden van een strafbaar feit,

- 3) niet-Nederlandse burgers die in het buitenland slachtoffer zijn geworden van een strafbaar feit waarvoor de dader in Nederland vervolgd wordt, bijvoorbeeld omdat deze zich hier bevindt (denk aan oorlogsmisdadigers en internetdelicten).

Van elke groep slachtoffers zijn, op basis van verschillende bronnen, de aantallen berekend en de typen delicten in kaart gebracht. Ook zijn de specifieke behoeften en knelpunten beschreven die van invloed zijn op de effectuering van hun rechten. Een belangrijke gemene deler is dat slachtoffers tijdig en in de eigen (of in een ander te begrijpen) taal worden geïnformeerd over hun zaak en dat ze een volwaardige plaats krijgen in een eventueel strafproces.]

Slachtofferloket speelt in op dynamiek keten

Op de 10 slachtofferloketten in ons land werken Politie, Openbaar Ministerie en Slachtofferhulp Nederland samen aan een goede informatieverstrekking aan slachtoffers en nabestaanden van misdrijven. Om de loketten te laten aansluiten op de actuele organisatieontwikkelingen in de keten, werken het team en de landelijke stuurgroep Slachtofferloket aan een advies voor de kerngroep Slachtofferbeleid.

Drie kernvragen

“De adviesopdracht van de kerngroep is drieledig”, zegt Dineke Peterse, Landelijk Coördinator Slachtofferloket. “Hoe ziet de huidige situatie op de loketten eruit? Op welke ketenontwikkelingen moet het huidige Slachtofferloket aansluiten? En, hoe kan in het licht van deze ontwikkelingen de toekomstige situatie van het Slachtofferloket eruit zien?”

Slachtofferbelang voorop

“Het is een uitdagende klus om het slachtofferbelang te waarborgen in de dynamische ontwikkelingen bij Politie, Openbaar Ministerie en Slachtofferhulp Nederland. Door de komst van call-centra en digitale dienstverlening aan slachtoffers ligt versnippering op de loer en dat moet voorkomen worden”, vervolgt Peterse. “Een slachtoffer of nabestaande moet ervan ver-

Spagaat

Het team heeft hard gewerkt aan de gevolgen van de herstructurering die 1 september 2015 is ingezet. De rol van Loket Coördinator heeft plaatsgemaakt voor een Bovenregionaal Coördinator. De vijf huidige Bovenregionaal Coördinatoren hebben elk twee locaties en zijn verantwoordelijk voor het waarborgen van het slachtofferbelang binnen alle werkprocessen in de keten. “Dit is niet altijd een gemakkelijke opgave omdat zij soms in een spagaat belanden tussen het organisatiebelang en het slachtofferbelang.

Toch vertrouwen we erop dat we een breed gedragen en toekomstbestendig advies bij de kerngroep Slachtofferbeleid kunnen indienen waarin het slachtoffer en diens behoeften centraal staan”, aldus Peterse.]

Persoonlijk maatwerk blijft voor een slachtoffer of nabestaande van groot belang

zeker kunnen zijn dat hij/zij zijn rechten kan uitoefenen en overal in ons land op eenzelfde wijze geïnformeerd en bejegend wordt. Een callcenter of portaal voorziet in informatieverstrekking, maar niet in persoonlijk maatwerk. En dát blijft voor een slachtoffer of nabestaande soms van groot belang.”

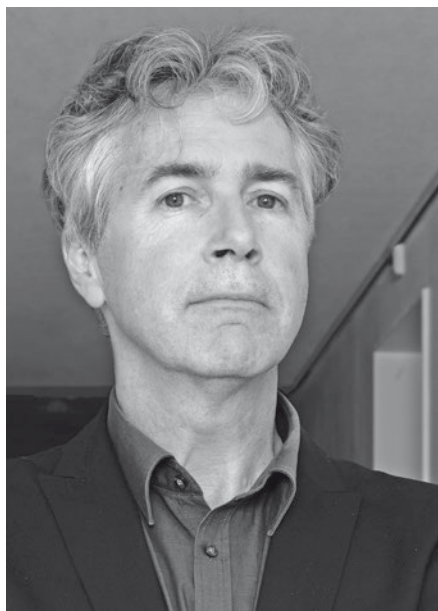

Hoe zit het met slachtofferbewustzijn bij justitiële jeugdinrichtingen (JJI's)? En welke dilemma's spelen er als jonge daders op verlof gaan? Manager Observatie & Behandeling Dick Kroon en behandelcoördinator/gedragswetenschapper Maricha Bakkes vertellen hoe zij er bij JJI Teylingereind mee om gaan.

“Slachtofferbewustzijn is onderdeel resocialisatie”

Even voorop gesteld: in de afgelopen jaren heeft Teylingereind extreem veel 'kort verblijvers' gehad. Ongeveer 95 procent van de jongens die door de rechter in deze gesloten omgeving werd geplaatst, verbleef hier niet langer dan veertig tot vijftig dagen. “Dat laat ons weinig tijd voor slachtoffergericht werken”, constateert Kroon. “Toch geven wij aandacht aan dit

belangrijke aspect. Bijvoorbeeld wanneer onze dominee of imam in gesprekken met jongens merkt dat zij bezig zijn met hun slachtoffer, of nadenken over schuld en schaamte. Dat wordt aan mij doorgegeven, en ik geef het door aan onze gedragswetenschappers. Zodat zij het gesprek verder kunnen oppakken.”

“ De training is kort geleden voor het eerst aangeboden in de vorm van een pilot.
De resultaten zijn veelbelovend.”

Voor jeugdigen met een PIJ-Maatregel* of met een lange detentiestraf loopt de route via de interventie 'Leren van delict'. Bakkes: “Dat is een delictsanalyse, die wij in beginsel altijd toepassen voordat jeugdigen met verlof kunnen gaan. Het vormt vaak het eerste moment waarop wij in de behandeling van de jongens over slachtoffers en schuld praten. Ik begin met luisteren. Later gaan we verder, en confronteer ik de jongere in kwestie bijvoorbeeld met een slachtofferverklaring. Het vormt een belangrijk onderdeel van het uiteindelijke doel: de resocialisatie van jonge daders.”

DAPPER

Dat geeft het belang aan van slachtofferbewustzijn binnen JJl's. Jeugdige delinquenten zijn zich vaak onbewust van wat zij hebben gedaan, en dat geldt zeker ook

voor de gevolgen. Het is de bedoeling dat zij zich hier wel bewust van worden. Teylingereind werkt hier op verschillende manieren aan. Naast de hierboven geschetste aanknopingspunten zijn er ook het programma DAPPER (bewustzijnsontwikkeling over het delict en de impact ervan op omgeving en slachtoffer), herstelgerichte activiteiten zoals Spreken over Schuld (SOS training) en samenwerking met ketenpartners zoals SIB (Slachtoffer in Beeld).

“In oktober hebben we bezoek gehad van partijen uit de slachtofferketen”, aldus Kroon. “Het ministerie, Slachtofferhulp Nederland en SIB hielden alle drie een presentatie over Herstelgericht Werken en de afspraken die in de keten gemaakt zijn. Dat was waardevol. Maar ik denk dat wij

op dat gebied al redelijk op weg zijn met de inspanningen die wij plegen. Het staat nu nog wat steviger bij ons op de agenda, en wij gaan er verder mee aan de slag. De training is kort geleden voor het eerst aangeboden in de vorm van een pilot. De resultaten zijn veelbelovend.”

Binnen en buiten

Zoals Bakkes hiervoor al omschreef, zijn de activiteiten van Teylingereind erop gericht om de jongens uit de JJl een nieuw begin te laten maken. Behandeling 'binnen' is daarvoor belangrijk, maar pas 'buiten' kan getoetst worden hoever iemand daarin is. “Verlof vormt dus een essentieel onderdeel. Bovendien maakt het deel uit van de rechterlijke uitspraak. Wij hebben een behandelopdracht en een resocialisatieopdracht. Het is dus niet iets waar wij omheen kunnen, al zouden we het willen.”

Dat wil niet zeggen dat Teylingereind lichtzinnig omgaat met verlof van jeugdige delinquenten. Sterker nog, er gaat -telkens op maat- een geheel aan analyses, maatregelen en overleggen aan vooraf. “Onze dilemma's zijn of de jongen in kwestie er klaar voor is, wat de risico's zijn en waar het verlof dient plaats te vinden”, vertelt Bakkes. “Daarom proberen we de risico's in te schatten. Ik ga zelf eerst op bezoek bij het sociale netwerk, maar ook in de woning van de jongen in kwestie. Zie ik daar aan de achterzijde een balkon dat uitkomt op een plat dak? Dat kan het risico op onttrekking vergroten. Ik geef een dergelijke situatie dus door aan degene die de jongen op zijn verlof begeleidt.”

Overleg en beraad

Overleg met een veelheid aan betrokken partijen vindt vooral plaats als het gaat om de locatie van het verlof. Een confrontatie tussen dader en slachtoffer is immers vrijwel altijd onwenselijk, en ook de dader zelf kan gevaar lopen vanwege mogelijke represailles. Hier wordt dan ook over gesproken met de jongen zelf, met de wijkagent, Reclassering, Jeugdzorg, de gemeente, het Netwerkberaad, Trajectberaad, Lokaal Cliënt Overleg, het ministerie en via deze instanties met ketenpartners rondom Herstelgericht Werken – waaronder slachtofferorganisaties. Het slachtoffer zelf wordt ook ingelicht, hoewel hij of zij verder geen invloed op het verlof kan uitoefenen. “Maar”, zo weet Kroon, “bij zware gevallen en/of mediagevoelige zaken

Overleg met een
veelheid aan betrokken partijen
vindt vooral plaats als het gaat
om de locatie van het verlof.

*de strafmaatregel
PIJ staat voor:
Plaatsing in
een Inrichting voor
Jeugdigen

is de zorgvuldigheid nog groter. Dan wordt uitgebreid de tijd genomen om alle voors en tegens tegen elkaar af te wegen. Ik ken gevallen waar ook ouders van een slachtoffer bij een dergelijk traject betrokken zijn. Die uitgebreide behandeling kan er toe leiden dat het anderhalf jaar duurt eer een verlofaanvraag wordt gehonoreerd.”

Een nieuwe start

Kortom: bij de behandeling van jongeren in een JJI en zeker ook in het kader van hun verlofmogelijkheden vormt slachtofferbewustzijn een belangrijk element. Toch is Kroon blij met de toegenomen aandacht voor Herstelgericht Werken en Recht Doen aan Slachtoffers. “Het ministerie stuurt er sterk op, en er is een hele systematiek opgebouwd waarbinnen de informatieoverdracht tussen de ketenpartners gere-

“Hopelijk kunnen wij er in de toekomst ons **voordeel** mee doen”

geld is. Hopelijk kunnen wij daar in de nabije toekomst ons voordeel mee doen. Ik heb wel het idee dat Herstelgericht Werken sterk gericht is op volwassenen. Wij hebben natuurlijk toch te maken met een andere doelgroep; de daders zijn jonger en nog in ontwikkeling, we hebben niet alleen met hen maar ook met hun ouders te maken ... dat maakt het allemaal wat complexer. We moeten dus een vertaalslag zien te maken. Maar die handschoen pak ik graag op. Dit sluit prima aan op DAPPER en andere slachtoffergerichte instrumenten die wij hanteren. En dus ook op onze doelstelling, om er een bijdrage aan te leveren dat jonge delinquenten een kans krijgen om een nieuwe start te maken in onze samenleving.”]

Deze tekst kwam tot stand met medewerking van Bart Naaijken, beleidsmedewerker Georganiseerde Criminaliteit en coördinator Mensenhandel bij het ministerie van Veiligheid en Justitie.

Het Nationaal Verwijsmechanisme

Sinds twee jaar bestaat het Nationaal Verwijsmechanisme ter bescherming van slachtoffers van mensenhandel. De in vorig jaar juni gelanceerde Wegwijzer Mensenhandel is hiervan een concreet uitvloeisel.

Het Nationaal Verwijsmechanisme legt alle verantwoordelijkheden en procesafspraken vast van partijen en instanties die betrokken zijn bij de bestrijding van mensenhandel. Hiermee wordt duidelijk hoe zij met elkaar kunnen en zouden moeten samenwerken. De Wegwijzer (www.wegwijzer-mensenhandel.nl) maakt een belangrijk deel van dit proces concreet. Voornaamste doelgroep zijn professionals: mensen die in hun dagelijks werk mogelijk in aanraking komen met slachtoffers van mensenhandel, zonder dat zij expert zijn op dit vlak. De Wegwijzer biedt hen een handvat om zo snel mogelijk de juiste informatie te vergaren en zo snel mogelijk bij de juiste partij aan de bel te trekken. Een centrale plek is hierbij gereserveerd voor de regionale zorgcoördinatoren, die precies weten voor welke gevallen men waar moet zijn.

Inzichtelijk

De Wegwijzer richt zich ook tot de slachtoffers van mensenhandel. Het kan daarbij gaan om seksuele uitbuiting (gedwongen prostitutie), maar ook om criminele uitbuiting of arbeidsuitbuiting (bijvoorbeeld mensen die illegaal en onder slechte omstandigheden werkzaam zijn op binnenvaartschepen of als seizoenarbeider). Voor hen maakt de Wegwijzer het geheel aan instanties en rechten en regelingen enigszins inzichtelijk.

Op het moment van schrijven werkt het ministerie van Veiligheid & Justitie aan een vernieuwde Wegwijzer. Deze 2.0 versie zal de informatie op de website toegankelijker presenteren, en met tags beter vindbaar maken via Google. Overigens vormt de ‘bezorgde burger’ de derde doelgroep van de Wegwijzer.]

OFFICIER VAN JUSTITIE LEONARD GEUNS:

“Nabestaanden moeten als eersten horen hoe het zit”

Sinds 1996 is hij werkzaam als officier van justitie, en al even lang hecht hij belang aan contact met nabestaanden en/of slachtoffers. Leonard Geuns over gesprekken met twintig familieleden, het gepropageerde spreekrecht van nabestaanden tijdens TBS-verleningszittingen en het belang van openheid.

In de loop van het onderzoek, tijdens zittingen en na afloop; in elke fase acht Geuns persoonlijke gesprekken met nabestaanden mogelijk. “Ik heb vaak contact met hen”, beaamt hij. “Zij vormen de groep die er primair aanspraak op mag maken om zo snel mogelijk te horen hoe het zit. Slachtoffers van zware misdrijven hebben iets heel ergs meegemaakt. Nabestaanden hebben een dierbare verloren. Informatie helpt hen erbij die gebeurtenis te verwerken.”

Vanuit deze persoonlijke overtuiging voegt Geuns met grote regelmaat de daad bij

Geen drempels

Deze positieve houding wil niet zeggen dat Geuns altijd alle aspecten benoemt, of op alle vragen antwoord geeft. “Als het belang van het onderzoek dat vereist, doe ik dat uiteraard niet. Maar ik leg dan wel uit waarom. Mensen hebben daar eigenlijk altijd begrip voor. In zijn algemeenheid geldt: openheid wordt gewaardeerd. Zeker door deze groep betrokkenen.”

Het Openbaar Ministerie propageert binnen de eigen organisatie contact met nabestaanden en slachtoffers. Geuns doet dat ook, vooral bij zijn jongere collega's. “Maar veel officieren zien er tegen op. Zij vrezen de reacties als ze vragen onbeantwoord moeten laten, of vinden het contact met nabestaanden gewoon moeilijk. Zelf ervaar ik geen drempels, en dat probeer ik op mijn collega's over te brengen. Dat contact hoort er gewoon

“Collega's die contact mijden, vullen hun functie niet goed in.”

het woord. Als hij bij een zitting nabestaanden achter in de zaal ziet zitten, stapt hij tijdens het reces even op ze af om te vragen of ze alles kunnen volgen. Voorafgaand aan een zitting informeert hij hen over de richting die de zaak wellicht zal nemen. Na bekendmaking van het vonnis licht hij de uitspraak toe, al dan niet in formele slachtoffergesprekken. “Ik heb het wel eens meegemaakt dat bij elk gesprek de hele familie van een kleine twintig man kwam opdagen. Dat vind ik prima. Als de informatie die ik geef hen helpt, ben ik blij dat ik hen daarvan kan voorzien.”

bij. Als je het mijdt, vul je je functie als officier van justitie niet goed in. Ik vind dat armoedig.”

Een kwestie van doen

Officiëren van justitie volgen cursussen waarin de positie van nabestaanden en slachtoffers uitgebreid de revue passeert. Het komt echter, zo meent Geuns,

aan op ervaring. “Het is een kwestie van doen, het ervaren en leren hoe je er mee om moet gaan. Dat moeten we blijven stimuleren. Daarnaast beschikken wij over een Slachtoffercluster, waar collega's zoals de zaakcoördinatoren veel contact onderhouden met nabestaanden en slachtoffers. Dat gebeurt schriftelijk, en indien nodig ook persoonlijk. Er is dus veel aandacht voor dit aspect van ons werk. Ik weet dan ook niet zeker of we er iets nieuws voor moeten inrichten om het structureel meer handen en voeten te geven. Het is vooral zaak om het in de dagelijkse praktijk steeds weer op te pakken en daarbij zo zorgvuldig mogelijk te zijn.”

“Het is een kwestie van **doen,**
het ervaren en leren
hoe je er mee om moet gaan.”

TBS-verlengingszittingen

Geuns toont zich een voorstander van een stevige positie van – en veelvuldig contact met – nabestaanden en slachtoffers. Toch is hij geen voorstander van hun spreekrecht tijdens TBS-verlengingszittingen, een onderwerp dat al enige tijd op de agenda staat. “Recentelijk hebben

zij al spreekrecht gekregen tijdens de inhoudelijke behandeling. Als de rechter daarna het vonnis velt, heeft het recht zijn loop gehad. Als dat TBS omvat, hoeven slachtoffers en nabestaanden niet om de twee jaar opnieuw dat recht te hebben. Zij hebben hun rechtsgang op dat moment al gehad. De voortgang van de opgelegde maatregel is dan meer iets voor de deskundigen. De belangen van de benadeelden zijn al geborgd op andere manieren; hun wensen en zorgen worden opgenomen in de inventarisatie voorafgaand aan een verlengingszitting en kunnen ook via het OM aan het dossier worden toegevoegd.”

Gespannen voet?

Los van zijn terughoudendheid op dit ene punt, blijft Geuns het als onderdeel van zijn werk zien om in voorkomende gevallen contact met nabestaanden en slachtoffers te onderhouden. Staat dat niet op gespannen voet met de ‘Aanwijzing Slachtofferzorg 2011’, die stelt dat ‘het OM het strafrecht onbevangen toepast namens de samenleving en dus geen hulpverlener, raadsman, conflictbemiddelaar of zaakwaarnemer voor het slachtoffer is’?

“Als ik een officier van justitie een verdachte dagvaardt, gaat hij er van uit dat diegene de dader is. Daarmee heb je in beginsel vanzelf goed nieuws voor benadeelden; zij willen graag horen dat de dader gevonden is. Ik bereid hen dan ook voor op mogelijke twijfel en een mogelijk andere opvatting van de rechtbank. Er is niets op tegen om hierbij voluit empathie te tonen. Want ook in een requisitoir zal je als officier van justitie vanuit je eigen overtuiging aangeven, dat met een veroordeling de juiste persoon te verantwoording wordt geroepen.”]

60 nabestaanden gevolgd

De impact van een moord op een familielid is voor de nabestaanden enorm en trekt een spoor van problemen. In de periode 2008-2011 heeft Bureau Beke 60 nabestaanden gevolgd om die problemen te inventariseren. Ook is de manier onderzocht waarop de beroepskrachten van Slachtofferhulp Nederland deze 60 nabestaanden hebben ondersteund en begeleid.

De problemen liggen op praktisch, financieel, psychisch, sociaal en juridisch gebied. De ondersteuning en hulp die de casemanagers van Slachtofferhulp Nederland daarbij boden, werden door de nabestaanden als zeer positief beoordeeld.

5 jaar later

In 2015 is een deel van de onderzochte nabestaanden benaderd voor een follow-up onderzoek. Ze zijn opnieuw geïnterviewd en er zijn vragenlijsten ingevuld om een vergelijking met de jaren ervoor mogelijk te maken.

De geïnventariseerde problemen blijken in de loop van de tijd minder groot te zijn geworden. Anders is het met de fase van de tenuitvoerlegging en de beëindiging van de straf van de dader. Dit blijken heftige momenten voor de nabestaanden en problemen kunnen dan weer opspelen. Het proefverlof van een veroordeelde bijvoorbeeld, kan voor nabestaanden een confronterende en pijnlijke ervaring zijn.

Dit unieke onderzoek onder een bijzondere groep mensen laat zien dat de behoefte aan zorg en steun blijvende aandacht verdient.

Slachtofferbelangen in de voorfase

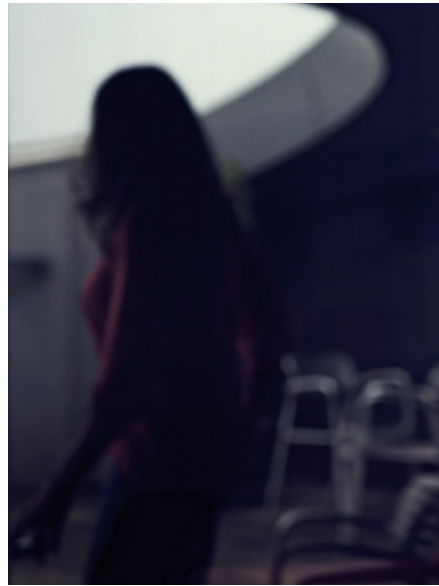
De positie van slachtoffers en nabestaanden tijdens proces en tenuitvoerlegging wordt stap voor stap versterkt. Hoe zit het in de fase die daar aan vooraf gaat? Fatima Ghabri van Reclassering Nederland en rechter-commissaris Robert Maanicus lichten de sluier op.

Als de politie een verdachte oppakt, kan hij worden voorgeleid aan de rechter-commissaris. Deze RC is een rechter, die onder meer beslist of een verdachte langer wordt vastgehouden of naar huis mag. Bij deze taak kan de reclassering een rol spelen, door de RC van advies te voorzien. De tweeledige vraag: houdt de reclassering in haar advies rekening met de belangen van het slachtoffer én in hoeverre neemt de RC dit aspect mee in zijn beslissing?

Op het netvlies

Fatima Ghabri, landelijk projectleider Slachtofferbeleid van 3RO*, valt met de deur in huis. Ja, verdachten en daders vormen de cliënten van de reclassering. Toch staan ook slachtoffers voor op het netvlies. "Dat was vroeger al zo, maar nu integreren we het

*3RO =
de drie reclasserings-
organisaties
Leger des Heils,
SVG en Reclassering
Nederland

“De stelregel is:
er moet met verdachte gesproken zijn voordat advies
aan de RC wordt uitgebracht.”

in onze visie, in onze basisopleiding en in onze werkprocessen. Dat is inclusief een structurele samenwerking met Slachtofferhulp Nederland en Slachtoffer in Beeld. Wij zijn er namelijk van overtuigd dat slachtofferbewustzijn de kans op recidive verkleint. Daarom laten we de belangen van slachtoffers in alle fasen van ons werk meewegen. Niet alleen bij het toezicht na een strafoplegging of bij werkstraffen, maar óók in de voorfase.”

Snel schakelen

Vaak is dat een kwestie van pijlsnel schakelen. “Een RC staat voor de beslissing wat hij met een verdachte doet”, aldus Ghabri. “Stuurt hij die persoon naar huis, combineert hij dat met nadere voorwaarden, of gaat de verdachte naar het huis van bewaring? Ons advies kan hem helpen bij het nemen van een goed besluit.”

De reclassering geeft dat advies op basis van reeds aanwezig dossiers van bekende verdachten, en op basis van gesprekken met hen. Vanwege de tijdsdruk zijn reclasseringswerkers aanwezig op de rechtbanken en de politiebureaus. Als dat geen uitkomst biedt, wordt er gebruik gemaakt van Skype. De stelregel is: er moet met verdachte gesproken zijn voordat advies aan de RC wordt uitgebracht.

De benodigde cirkel

Op basis van het dossier en het gesprek brengt de reclassering in kaart om wat voor een persoon het gaat, wat zijn achtergrond is en welke problematiek er eventueel meespeelt. Indien nodig wordt ook contact opgenomen met Slachtofferhulp Nederland. Wat weten zij over het slachtoffer en waar moet rekening mee worden gehouden?

Een voorbeeld. De RC denkt erover om een verdachte naar huis te sturen. Met als voorwaarde een locatieverbod, want confrontatie met het slachtoffer dient vermeden te worden. De reclassering weet, dankzij het overleg met Slachtofferhulp, waar het slachtoffer woont maar ook waar het slachtoffer werkt. Deze informatie stelt de RC in staat om met een locatieverbod precies die cirkel te trekken die nodig is om een confrontatie uit te sluiten.

Huiselijk geweld

Robert Maanicus, RC bij de rechtbank Gelderland, bevestigt het voorbeeld. “Dergelijke informatie van de reclassering zou voor mij inderdaad aanleiding kunnen zijn om het gebiedsverbod voor een verdachte uit te breiden. De eerlijkheid gebiedt mij wel te zeggen, dat ik een dergelijke bijdrage nog niet heb meegemaakt.” Wel merkt Maanicus dat de reclassering bij huiselijk geweld zaken steeds meer aandacht heeft voor degene die aangifte doet (i.e. benadeelde/slachtoffer). “Dat komt op conto van een speciaal team van de reclassering, dat zich in ons arrondissement inspant om het advies over elektronisch toezicht en gebiedsverbod te verbeteren.”

Spagaat

De toegenomen aandacht voor de positie van slachtoffers acht Maanicus een goede zaak. “Maar”, zegt hij, “we moeten ervoor waken dat het niet te ver doorschiet. Een verdachte is immers pas schuldig na een veroordeling. Een RC oordeelt slechts of er in dat vroege stadium van het strafrechtelijk onderzoek een ernstige verdenking bestaat en of er redenen zijn om iemand langer vast te houden. Vervolgens kijkt hij of er persoonlijke omstandigheden zijn om iemand al dan niet onder voorwaarden vrij te laten. Het doen van aangifte maakt iemand geen slachtoffer, en een verdachte geen dader.” *

“Mijn advies
aan ‘Den Haag’
is dan ook:
wie A zegt,
moet
B zeggen.”

Maanicus prijst desalniettemin de inspanningen van de reclassering om de positie van aangevers vanaf het begin mee te nemen. “Maar er lijkt mij wel sprake van een spagaat. De doelgroep bestaat immers uit verdachten, die mogelijk vinden dat er onterecht aangifte is gedaan. Zij zitten niet te wachten op een hulpverlener die ook contact onderhoudt met de aangever. Ook praktisch lijkt het mij moeilijk. Door bezuinigingen komt de reclassering al handen tekort om in de voorfase tijdig tot een advies te komen. Als ze ook nog slachtoffers willen informeren, moeten er echt handjes en dus vooral ook centjes bij. Mijn advies aan ‘Den Haag’ is dan ook: wie A zegt, moet B zeggen.”]

* Een persoon moet als slachtoffer worden beschouwd, ongeacht of een dader geïdentificeerd, aangehouden, vervolgd of veroordeeld is, en of er tussen hen familiebanden bestaan. Uit: de Europese Richtlijn tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten (overweging 19).

Als een dierbare in het buitenland wordt omgebracht, bemoeilijkt dat een goed afscheid. Een fotoschouw, plus een feitelijke schouw onder begeleiding, wisten deze extra pijn voor Dina Meijer te verzachten. Het stelt haar nu in staat om haar in Irak doodgeschoten dochter Safhinaz met een warm gevoel te herdenken.

Zien is geloven

Fotografie:
Marco Magielse

Verdriet maar ook ongelof maakten zich van Dina meester, toen de politie in haar woonplaats Drachten met het slechte nieuws aan de deur kwam. Dergelijk verdriet is onherstelbaar, maar aan het ongelof kan iets gedaan worden: de fotoschouw en de schouw. Een week na de tragische gebeurtenis kwam een foto beschikbaar van Safhinaz, genomen kort na de moord. Dina: “Die wilde ik hoe dan ook zien. Want: was zij het wel echt?”.

Toch wilde Dina haar dochter nog één keer zien. De aanwezige islamitische familie, aanverwanten van haar ex-man, wilden haar dat om religieuze redenen beletten. Maar Dina zette, dankzij hulp van Siekina en de begrafenisondernemer, door.

Rust

Nadat Safhinaz in een loods was ‘omgekist’, kreeg Dina de gelegenheid om haar dochter te zien. Maar niet nadat ze ook op deze confrontatie door Siekina en de

“Was zij het wel echt?”

Van de onzekerheid af

Siekina Dalhuysen van Slachtofferhulp Nederland bereidde Dina voor op het bekijken van de foto. Uiteindelijk kreeg zij hem, in het bijzijn van Siekina en enkele naasten, een week na de tragische gebeurtenis onder ogen. Dina: “Ik herkende Safhinaz direct. Verschrikkelijk natuurlijk, en ik kreeg een enorme huilbui. Maar het was heel belangrijk om te zien dat het mijn dochter was die daar lag. Ik was van de onzekerheid af.” De fotoschouw kreeg twee weken later een vervolg met een feitelijke schouw, op Schiphol. Daar arriveerde de kist per vliegtuig. Safhinaz was in Irak al enkele dagen begraven geweest, zonder

begrafenisondernemer was voorbereid. Zij beschreven wat Dina zou aantreffen, en bereidden haar erop voor dat het geen aangenaam beeld zou zijn. “Dat was heel prettig”, vertelt Dina. “Ook heel verdrietig, maar erg fijn om op deze manier afscheid te kunnen nemen. Ik heb daar foto’s genomen. Die koester ik enorm. Daarna heb ik, de hele weg terug van Schiphol naar Drachten, naast de kist in de auto gezeten. Ik heb met Safhinaz gepraat, mijn hand op de deken op haar kist gehouden. Het heeft mij enorm geholpen bij de verwerking. Ik heb echt afscheid van mijn meisje kunnen nemen, en dat geeft mij rust.”]

De therapeutische fotoconfrontatie

Herman de Mönnink (traumapsycholoog, rouwtherapeut en grondlegger van de verlieskunde in Nederland) is ontwikkelaar van de fotoschouw (ook wel: therapeutische fotoconfrontatie). Hij trainde case managers in het gebruik van dit instrument, waarbij geleidelijke confrontatie centraal staat. Het werkt globaal als volgt:

1. inventarisatie van de vragen van nabestaanden over de realiteit van het verlies;
2. casemanagers bekijken de beschikbare foto’s eerst zelf;
3. zij formuleren een fotoschouwvoorstel dat een antwoord geeft op de vragen;
4. nabestaanden stemmen in met het voorstel;
5. eerste confrontatie met een tekening of overgetrokken foto;
6. tenslotte confrontatie met de foto(s).

De Mönnink over het belang van de fotoschouw: “Rouwenden hebben niet alleen de ‘technische’ behoefte om door identificatie zeker te weten dat iemand is overleden. Zij hebben ook de instinctieve behoefte om afscheid te nemen. Naast weten, moet je het ook kunnen voelen. Dat geeft rust, en vergroot de kans op adequate verwerking.”

René wilde de dader in de ogen kijken

Wat is er gebeurd?

“Een man heeft ’s nachts de ramen van mijn pannenkoekenhuis ingetrapt. Hij is daarbij op heterdaad betrapt door de politie. Ik heb het op bewakingsbeelden gezien en er persoonlijk geen last van gehad. Behalve dan dat er glasschade was.”

Excuses en schadevergoeding

Een van de doelen van ZSM is om met elkaar te komen tot betekenisvolle interventies. Vanuit het perspectief van het slachtoffer betekenen excuses en schadevergoeding veel.

Meer over betekenisvolle interventies en de rol van het slachtoffer vindt u in het magazine Impact op www.om.nl (doorklikken naar slachtoffers en daarna naar brochures).

Hoe liep het af?

“Toen ik de volgende ochtend op de zaak kwam, lag er een briefje van de politie. Of ik aangifte wilde doen. Dat heb ik gedaan, en daarna contact gehad met verschillende instanties. Ik heb daarbij aangegeven dat ik die persoon graag in de ogen wilde kijken, en de schade vergoed wilde hebben. En dat is gebeurd. Het bleek een student te zijn die teveel had gedronken. Met schaamrood op de kaken kwam hij langs. Hij bood zijn excuses aan, en overhandigde mij een enveloppe met geld.”

Tevreden?

“Ja. Dit is een prima manier om dit soort lichte vergrijpen op te lossen. Ik heb gekregen wat ik wilde en er verder geen extra kosten aan gehad.”]

Copyright juni 2016

Erkend is een uitgave van het programma ‘Recht doen aan slachtoffers’. Vragen of opmerkingen kunt u mailen naar a.p.t.m.duffhues@minvenj.nl

UITGEVER

Toine Duffhues, Implementatiemanager ‘Recht doen aan slachtoffers’ - Ministerie van Veiligheid en Justitie

REDACTIE

Siekina Dalhuysen, Slachtofferhulp Nederland
Sophie Koek, Dienst Justitiële Inrichtingen
Dineke Peterse, Projectleider Maatwerk, werkgroep leider Tenuitvoerlegging

CONCEPT EN REALISATIE

Wouter Vos c.s.

MET MEDEWERKING VAN

Marc Mijer, interviews en teksten
Salty Stock, beeldbank en agentschap voor illustraties
Tanachot Srijam/Shutterstock, foto omslag
Bos & Co, ontwerp
Printvisie, drukwerk